

GETTIERS TEGENVOORBEELD

filosofie in 30 seconden

Wat is kennis? Sinds Plato

hebben veel filosofen gedacht dat het een soort gerechtvaardigd, waar geloof is. Deze zogeheten 'driedelige benadering' stelt dat kennis drie voorwaarden heeft: (1) wie iets weet, moet het geloven, (2) het moet waar zijn, en (3) je geloof dat het waar is, moet gerechtvaardigd zijn. Toen kwam Edmund Gettier. Stel, zei hij, dat Visser solliciteert en een gerechtvaardigd waar geloof heeft dat Bakker de baan zal krijgen. Visser heeft tevens het gerechtvaardigde geloof dat Bakker tien munten in zijn zak heeft. Visser past eenvoudige logica toe en concludeert, met recht, dat de persoon die de baan krijgt tien munten in zijn zak heeft. Tegen alle verwachtingen in krijgt Visser toch de baan en hoewel hij het niet wist, had ook hij tien munten in zijn zak. Dit betekent dat Visser inderdaad een gerechtvaardigd waar geloof had dat degene met tien munten in zijn zak de baan zou krijgen. Maar dit wist hij duidelijk niet. Hij wist niet dat hij tien munten in zijn zak had en geloofde zelfs niet dat hij de baan zou krijgen. Hij had een gerechtvaardigd waar geloof, maar dat was geluk, geen kennis. Er zijn nog veel meer van zulke tegenvoorbeelden tegen de driedelige benadering, die 'Gettier-gevallen' worden genoemd.

3-SECONDENFLITS

Je kunt met recht het juiste ding geloven, maar het niet echt weten.

3-MINUTENIDEE

In reactie op Gettier hebben latere filosofen naar voren gebracht dat de dingen waarover men iets gelooft en de overtuiging zelf op de juiste manier met elkaar verbonden moeten zijn, wil die overtuiging als kennis gelden. Het is echter moeilijk om die juiste manier nader aan te duiden. Moet het verband betrouwbaar, onbetwistbaar of causaal zijn? Sommige filosofen denken dat we het idee moeten opgeven dat er nauwkeurige criteria zijn voor concepten als kennis.

3-SECONDENBIOGRAFIE

EDMUND GETTIER
1927-2021

30-SECONDE TEKST

Julian Baggini

Het enige wat Visser echt wist, was dat het geluk was dat hij de baan had gekregen – hij had niet veel geld meer.

HET IDEALISME VAN BERKELEY

filosofie in 30 seconden

Misschien onderschrijft iedereen wel dat onze zintuigen ons een beeld van de wereld geven, maar niet iedereen begrijpt wat dit impliceert. Het betekent dat we ons slechts indirect van de wereld bewust zijn, via onze innerlijke mentale voorstellingen ervan. Wie sceptisch van aard is, zal zich misschien afvragen hoe we weten dat onze mentale beelden die dingen daarbuiten representeren. George Berkeley's verbazingwekkende antwoord op dit bezwaar was idealisme – de ontkenning dat ook maar iets bestaat behalve de geest en de daarin bestaande ideeën. Er is geen ruimte voor twijfel over de externe wereld omdat die er niet is; er is geen materie die onze waarneming schraagt. In zekere zin bestaan er nog wel dingen. We groeperen onze regelmatig optredende zintuiglijke waarnemingen en geven die namen. 'Appel' is ons woord voor een gelijkblijvende verzameling zoete, rode en knapperige ervaringen. Dat is volgens Berkeley alles wat een appel is. Wie veronderstelt dat er nog iets anders is, iets buiten ons, gaat verder dan het bewijs van de ervaring. Erger nog, diegene zal de absurde gedachte onderschrijven dat zoetheid ongeproefd of rood ongezien kan bestaan. Als je het hiermee oneens bent, ben jij echter degene die beweert dat er nog iets meer is, een soort materieel substratum naast het bewijs van onze zintuigen. De bewijslast, zou Berkeley zeggen, ligt dan bij jou.

3-SECONDENFLITS

Volgens Berkeley zit het allemaal in je hoofd.

3-MINUTENIDEE

Als deze appel alleen kan bestaan in de geest die hem waarneemt, houdt die dan niet op te bestaan telkens als ik mijn ogen dicht doe? Berkeley stelt dat God het universum waarneemt en derhalve onderhoudt, ongeacht of wij naar iets kijken of niet. Velen vinden dit een ad-hocoplossing, maar voor Berkeley is het voortdurende bestaan van alles niet alleen een bewijs voor Gods bestaan, maar ook voor Zijn goedheid.

VERWANTE FILOSOFIEËN

zie ook
PLATO'S GROT
blz. 124

WITTGENSTEIN'S
BEELDTHEORIE VAN DE TAAL
blz. 142

3-SECONDENBIOGRAFIE

GEORGE BERKELEY
1685-1753

30-SECONDEKST

James Garvey

*Zou het heeel bestaan
zonder middelen om het
waar te nemen?*

DE EGODEPLETIE VAN BAUMEISTER

psychologie in 30 seconden

Er ligt een vers, knapperig koekje op een bordje onder je neus. Kun je het weerstaan? Dat hangt ervan af wat je eerder vandaag hebt gedaan. Uit onderzoek dat de Amerikaanse psycholoog Roy Baumeister de laatste twee decennia uitvoerde, blijkt dat wilskracht een beperkt middel is; als je je op een bepaald moment inspant om jezelf te beheersen, geef je iets later juist gemakkelijk toe. In een klassiek onderzoek liet Baumeister deelnemers in hun eentje in een ruimte zitten. Ze kregen de opdracht het bord met chocoladekoekjes te weerstaan en in plaats daarvan twee of drie radijsjes te eten die er ook lagen. Na afloop moesten ze een onmogelijke puzzel maken; deze deelnemers gaven dit eerder op dan de deelnemers die de koekjes wel hadden mogen opeten. Baumeister gebruikte de term egodepletie voor het verschijnsel dat onze wilskracht ons in de steek laat. Uit een recent onderzoek blijkt dat we al te maken kunnen hebben met egodepletie als we alleen maar denken aan de worsteling van een andere persoon die is gedwongen zichzelf te beheersen; een bizar feit. Het goede nieuws is dat er aanwijzingen zijn dat onze wilskracht net als een spier door oefening kan worden getraind. Weersta vandaag de verleiding van het koekje, en wie weet lukt dat morgen iets gemakkelijker.

3-SECONDENPSYCHE

Net als de brandstof in je auto is wilskracht een beperkt middel. Als je het in de ene situatie opgebruikt, ben je in een andere situatie kwetsbaar.

3-MINUTENANALYSE

Een van de redenen dat we ons vaak laten verleiden, is dat we in een zogenaemde koude staat, dat bijvoorbeeld als we verzadigd zijn, onze verlangens in een warme staat (hongerig, moe, wellustig) onderschatten. Dit stellen de psycholoog Loran Nordgren en zijn medewerkers aan de Northwestern University. Zij noemen dit het zelf-beheersings-voordeel (restraint bias).

VERWANTE THEORIEËN

zie ook
DE SAAIE TAAK VAN
FESTINGER
blz. 206

DE PROSPECTTHEORIE VAN
KAHNEMAN & TVERSKY
blz. 218

3-SECONDENBIOGRAFIE
ROY BAUMEISTER
1953-

30-SECONDEKST
Christian Jarrett

*Als je net hebt
gegeten, kun je de
verleiding van die
chocoladekoekjes
wellicht weerstaan,
maar onderschat hun
aantrekkingskracht
niet als je weer honger
hebt.*

NOMOLOGISCH DETERMINISME

psychologie in 30 seconden

3-SECONDENPSYCHE

Onze naam en initialen kunnen ons leven beïnvloeden.

3-MINUTENANALYSE

Een andere manier waarop onze naam van invloed kan zijn, heeft te maken met de initialen. Nicholas Christenfeld van de Universiteit van Californië in San Diego analyseerde datzenden overlijdensaktes uit Californië en ontdekte dat mannen met positieve initialen (zoals T.O.P.) gemiddeld vier jaar langer leefden dan mannen met neutrale initialen. Mannen met negatieve initialen (zoals S.U.L.) stierven gemiddeld twee jaar jonger dan mannen met neutrale initialen.

In het ziekenhuis bij mij in de buurt werkt een uroloog die dokter Waterval heet. Verderop zit de bakkerij van de familie Koekebakker, en ik ken een uitvaartonderneming van ene meneer de Doodt. Het idee dat het lot van deze personen werd bepaald door hun achternaam, heet 'nomologisch determinisme'. Er zijn weinig bewijzen voor de aanname dat de betekenis van onze naam van enige invloed is op onze carrière; denk maar eens aan al die mensen van wie de achternaam geen gelijkens heeft met hun beroep. Maar er zijn nog andere manieren waarop onze naam van invloed kan zijn op ons leven. Een achternaam met een beginletter uit het begin van het alfabet, kan in bepaalde gevallen voordeel opleveren. Auteurs van een wetenschappelijk artikel staan altijd vermeld in alfabetische volgorde, en het lijkt alsof de persoon die als eerste vermeld staat, een succesvollere carrière heeft. Ook een naam waaraan de etnische afkomst van de betreffende persoon is af te lezen, kan van invloed zijn. Uit een Amerikaans onderzoek blijkt dat de brief van de sollicitant met een 'zwart klinkende naam' als Jamal minder snel tot een reactie leidt van een werkgever dan een identieke sollicitatiebrief van een sollicitant met een 'blank klinkende naam', zoals Emily.

VERWANTE THEORIEËN

GEBOORTEVOLGORDE

blz. 190

DE 'BIG FIVE'

blz. 246

FUNDAMENTELE

ATTRIBUTIEFOUT

blz. 248

HET AANLEG-OPVOEDING-

DEBAT

blz. 252

3-SECONDENBIOGRAFIE

NICHOLAS CHRISTENFELD

1963-

30-SECONDEKST

Christian Jarrett

Als je van je achternaam Teunissen heet, geef je kind dan niet een voornaam en tussen-naam die beginnen met respectievelijk een R en een O.

A
B
C
D
E
F
G
H
I
J
K
L
M
N
O
P
Q
R
S
T
U
V
W
X
Y
Z

